

Suriyeli Akademisyenler

Son dönemde Türkiye'nin ajandasında başta gelen iki konu var: terörle mücadele ve sığınmacılar. Suriye'deki iç savaşın ardından Türkiye'ye sığınmış ve farklı illere dağılmış kayıt altında toplam 2.733.284 Suriyeli bulunuyor.[1] Şüphesiz en çok mağdur olanlar kadınlar ve çocuklar. Ancak bir kesim daha var ki onlar Suriye'nin geleceğinin barış ve huzur içinde yeniden inşa edilebilmesi için oldukça önemli sorumluluklara sahip. Onlar bu yazının da odağını oluşturan **Suriyeli akademisyenler**.

Suriye'deki Baas rejimi ve sivil halk arasında 2011 yılının Mart ayında başlayan çatışmalar artık ABD, Rusya, İran ve Türkiye gibi pek çok ülke ile Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi örgütlerin de doğrudan veya dolaylı olarak dâhil olduğu bir kaosa dönüştü. Oluşan karmaşanın etkilediği alanlardan biri de eğitim oldu. Yurt dışında hayatına devam etmek zorunda kalan binlerce öğrenciden yaklaşık 10 bini yüksek öğrenim için Türkiye'ye geldi. Oysaki 13 milyondan fazla kişinin göç etmek zorunda kaldığı ve uluslararası güç mücadelesinin odağı haline gelen Suriye toprakları, bir zamanların ilim yuvasıydı. Beş yıldır süren savaş, pek çok kütüphaneyi yerle bir etti, üniversiteleri işlemez hale getirdi. Çatışmaların getirdiği tahribat sadece binalarla sınırlı kalmadı; Suriyeli pek çok düşünür, akademisyen kısacası ilim erbabı da kâğıdını, kalemini ve ülkesi için kurduğu hayallerini yanlarına alıp ülke dışına çıkmak zorunda kaldı.

Türkiye'ye 2011 yılından bugüne kadar 500 ile 700 arasında Suriyeli akademisyen geldi ve gelen akademisyenlerin 328'ine çalışma izni verildi.[2] Ancak Suriye dışına çıkmak zorunda kalan sığınmacı akademisyenlerin sayısı aslında çok daha fazla ve pek çoğu Türkiye üzerinden diğer Avrupa ülkelerine geçti. Gelen ilk göç akınının oluşturduğu şok ve acil atılması gereken adımların zorunluluğu ile Türkiye, öncelikle kadın ve çocuklara sahip çıkmak adına önemli projeler yürüttü. Kamplar kuruldu, hayati ihtiyaçlar karşılanmaya çalışıldı. Ancak bu arada Suriye'deki önemli sayıda ve iyi eğitilmiş akademisyen de Avrupa ülkelerindeki üniversitelere geçiş yaptı.

Savaşın önce 8.000'den fazla olan Suriye'deki öğretim görevlisi sayısı, şimdilerde 6.000'lere düşmüş durumda.[3] Türkiye gerek devlet gerek üniversiteler gerekse sivil toplum kuruluşları olarak sığınmacı akademisyenlere destek veriyor. Örneğin YÖK, kurduğu *Online Portal Başvuru Sistemi* ile önemli bir envanter kaynağı oluşturdu. Son beş yıldır YÖK'ün başvuru sistemine Türkiye'deki üniversitelerde çalışmak üzere 1.667 Suriyeli akademisyen müracaat etti.[4] Ülke dışına çıkan 2.000 akademisyen ağırlıklı olarak Avrupa ülkelerini tercih ederken pek çoğu da komşu ülkeler olan Türkiye ve Ürdün'e sığındı.[5] Nitelikli bir eğitimden geçmiş bu kişiler kuşkusuz Suriye'nin geleceğinin yeniden inşası için başat konumda bulunuyor. Türkiye'nin kendi topraklarına sığınan bu beyin gücüne sahip çıkması, hem Suriye'nin geleceği hem de Türkiye ve Ortadoğu'daki entelektüel hazinenin zenginleşmesi için kayda değer önem taşıyor.

YÖK üzerinden Türkiye'nin başlattığı bir diğer proje de *Yabancı Akademisyen Bilgi Sistemi* (YABSİS). Nisan ayında hayata geçirilen sisteme ilk iki günde 5.000 sığınmacı akademisyen başvurdu ve bunların büyük çoğunluğunu 1.200 kişi ile Suriyeliler oluşturuyor.[6] Suriyeli akademisyenleri bünyesinde çalıştırmak isteyen üniversite veya diğer kurum ve kuruluşların bu sistem üzerinden aradıkları nitelikteki kişilere ulaşabilmeleri mümkün. Suriye kökenlilerden sonra Türkiye'de çalışmak isteyen diğer akademisyenlere bakıldığında ise Irak'tan 150, Mısır'dan 31 başvuru yapıldığı görülüyor.[7] Türkçe, İngilizce ve Arapça olarak YÖK'ün YABSİS sistemine özgeçmişlerini yükleyen akademisyenlerin uzmanlık alanlarının ağırlıklı olarak mühendislik dallarında olduğu görülüyor.

Peki Türkiye'deki Suriyeli akademisyenlerin ihtiyaçları neler?

En büyük sorun "dil" adaptasyonu. İngilizce veya Türkçe bilenler dışında, Türkiye'de kalanların hatırı sayılır kısmı dil sorunu yaşıyor. Sebebi Suriye'nin tarih boyunca Sovyet Rusya ile kurduğu sıkı bağda saklı. Türkiye'de kalan Suriyeli akademisyenlerin çoğunun İngilizce hâkimiyeti, bir akademisyenin ihtiyacı olan seviyeyi karşılayamayacak düzeyde. Zaten İngilizce sorunu olmayanların ilk tercihi de ABD veya Avrupa ülkelerindeki üniversiteler oluyor. Savaş öncesinde Suriyeli akademisyenlerin Rusya'dan sonra en çok iletişimde olduğu akademik çevreler ise Mısır, Ürdün ve Lübnan gibi ülkeler. Hal böyle olunca sahip oldukları bilgi birikimini Türkiye'de kullanabilecekleri üniversite sayısı hayli az. Türkiye'de iş bulabilenler de zaten Türkmen kökenli olanlar veya bir şekilde Türkçe öğrenmiş olanlar. Türkçesi yeterli olmayanlar daha çok İlahiyat veya Arapça bölümlerinde istihdam ediliyor, bu durum da bu kişilerin asıl uzmanlık alanlarında körelmelerine sebep oluyor.

Suriyeli akademisyenlerin hayatlarını idame ettirebilmek için elzem olan makul maaşlar alabilmeleri de son derece önemli bir konu. Pek çoğu Türkiye'den önce Irak, Lübnan, Mısır, Ürdün gibi ülkelere başvuran akademisyenler, oldukça düşük ücretlerle çalıştırılmak istendikleri için Türkiye'ye yönelmiş durumda. Ancak maaşlarının olmayışı veya yetersiz oluşu hem hayati ihtiyaçlarının karşılanması hem de akademik kariyerlerini etkileyen "sürekli oturma izni" almaları için ödemeleri gereken harç ve diğer masraflar önünde de ciddi bir engel teşkil ediyor.

Öte yandan pek çok Suriyeli sığınmacının olduğu gibi akademisyenlerin de pasaport süreleri dolmuş durumda. Bu kişiler, Suriye'deki rejim tarafından muhalif görüldükleri için ve ülkedeki savaş durumundan ötürü, pasaport işlemlerini yaptırabilmek için ilgili makamlara ulaşamıyor. Pasaport sorunu sebebiyle de ne uluslararası toplantılara katılabiliyorlar ne de Türkiye'de oturma iznine başvurabiliyorlar.

Akademik denklik konusunda Türkiye'nin Suriye'deki çoğu üniversiteye denklik vermiyor olması, bu konuda yaşanan en önemli sorunlardan biri. Suriyeli akademisyen ve araştırmacılar, sahip oldukları akademik unvan ve derece ile Türkiye'de çalışmadıkları için bilimsel çalışmalarını devam ettiremiyor. Dolayısıyla çoğunluğu farklı mühendislik bölümlerinde uzman olan sığınmacı akademisyenlerin kendi alanları yerine Arapça veya ilahiyat gibi alanlarda çalışmak zorunda kalması, yıllardır yoğunlaştıkları projelere ket vurulması anlamı taşıyor. Uluslararası alanda pek çok bilimsel makale sahibi olduğu halde, iş bulamadığı için Arapça özel ders vermek zorunda kalanların sayısı özellikle İstanbul'da çok fazla.

Tüm bu sorunlara rağmen yine de atılan pek çok adım Suriyeli akademisyenler için umut verici bir nitelik taşıyor. Suriye'deki yönetime karşı entelektüel anlamda mücadele gayesinde olan akademisyenlerin farklı ülkelerle iş birlikleri çerçevesinde kurdukları pek çok sivil inisiyatif var. *Özgür Suriye Akademisyenler Birliği (UFSA)*, *Risk Altındaki Akademisyenler Konseyi (CARA)* ve *Sürgündeki Suriyeli Akademisyenler* bunlardan sadece birkaçı. Türkiye'de de devlet, üniversiteler ve diğer sivil oluşumlarla koordinasyonu arttırmaya çalışan bu STK'lar, her geçen gün daha da güçleniyor.

Türkiye'de atılan son sevindirici adım ise "Turkuaz Kart" projesi. Proje, akademisyenlerin çalışma ve oturma izni konusunda yaşadıkları sorunları giderme amacıyla ortaya çıktı. 2015 yılında 165 farklı ülkeden 80 bin kişi çalışma izni için Türkiye'ye başvurmuş durumda. Ancak yeni gelen sığınmacılarla her geçen gün artan bu sayı karşısında devreye Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı girdi. Suriyeli sığınmacılar için yürütülen "Turkuaz Kart Sistemi" ile sadece Suriyelilere değil, aslında tüm yabancılara süresiz çalışma ve ikamet hakkı gibi pek çok imkân sağlanması gündemde. Bu haktan faydalanabilecek olanlar yatırımcılar, akademisyenler, sanatçılar ve sporcular gibi "eğitilmiş" kişiler olacak. Yabancı uyruklular, üç senelik sürenin ardından Türkiye vatandaşlığına geçme hakkı da elde edebilecekler.

Sonuç olarak, Suriye gibi tarih boyunca pek çok âlim yetiştirmiş topraklardan gelen bilim insanlarına Türkiye'nin sahip çıkması, hem Suriye'nin hem Türkiye'nin hem de Ortadoğu'nun entelektüel birikimi için önem arz etmektedir. Bu amaçla atılması gereken adımlar; hızlı bir şekilde Türkçe dil eğitimlerini tamamlamalarını sağlamak, kültürel adaptasyon sorunlarını giderici sosyal programlar başlatmak, üniversitelerdeki Arap Dili ve Edebiyatı bölümlerindeki ihtiyaca göre istihdam sağlamak, Suriye'nin geleceğine dair birbirleriyle koordineli hareket edebilmeleri için ortak platform oluşturmak gibi başlıkları içermektedir. Savaşın tüm felaketlerini beş yıldır aralıksız yaşayan Suriye halkı ve akademisyenleri, Suriye'nin Ortadoğu coğrafyasında sağlam ve onurlu bir biçimde yerini alabilmesi için, mücadelelerini Türkiye gibi pek çok farklı ülkede sürdürmektedir. Verdikleri bu sınavda onların entelektüel birikimlerine sahip çıkmak ve bilimsel çalışmalarını desteklemek hem Suriye hem Türkiye hem de tüm Ortadoğu için olası medeniyet kayıplarını önleyecektir.

[1] UFSA, YÖK, CARA ve SSSR veri tabanları.

[2] [YÖK](#) Online Portal Başvuru Sistemi Veri Tabanı.

[3] Uluslararası Eğitim Enstitüsü Başkanı Allan Goodman'ın basın açıklaması, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/04/160409_suriye_egitim (04.07.2016).

[4] YÖK Online Portal Başvuru Sistemi Veri Tabanı.

[5] Uluslararası Eğitim Enstitüsü Başkanı Allan Goodman'ın basın açıklaması, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/04/160409_suriye_egitim (04.07.2016).

[6] YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç'ın basın açıklaması, <http://www.memurlar.net/haber/578059/> (03.07.2016).

[7] YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç'ın basın açıklaması, <http://www.memurlar.net/haber/578059/> (03.07.2016).